

Bronisław Urban

Laudacja na cześć Kazimierza Ptaka – Laureata nagrody Górnośląskiej WSP – Sapere Aude 2011

Nauczyciel i Szkoła 1 (53), 315-319

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bronisław URBAN

Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda
w Mysłowicach

Laudacja na cześć Kazimierza Ptaka – Laureata nagrody Górnośląskiej WSP – Sapere Aude 2011

Pan mgr Kazimierz Ptak zajmuje ważne i wyjątkowe miejsce w polskiej resocjalizacji, rozwijanej w trudnych warunkach społeczno-politycznych i ideologicznych, diametralnie zmieniających się w ostatnich dziesięcioleciach. Jego działalność przypada na długi okres Polski Ludowej, przełomowe wydarzenia lat 80. i 90. oraz pierwsze lata transformacji społeczno-ustrojowej. Wszystkie te okresy generowały wielkie wyzwania dla edukacji, wychowania i ludzi kierującymi zorganizowanymi formami i instytucjami wychowawczymi.

K. Ptak był włączony w nurt tych wyzwań ciągle musiał stawać przed zadaniem, które wymagały twórczych rozwiązań. Jego ofiarna praca, nasycona racjonalnymi rozwiązaniami owocuje zmianami losów życiowych licznej rzeszy młodzieży, która w wyniku odrzucenia przez najbliższych znalazła się na marginesie ogółu społeczeństwa i została wykluczona z naturalnych grup i instytucji społecznych.

Oprócz wielkich sukcesów w tym praktycznym obszarze działań znane są Jego osiągnięcia w zakresie nowoczesnej metodyki wychowania resocjalizacyjnego, opartej na podstawach nowoczesnej teorii pedagogicznej. Nawiązują one do uogólnień wywodzących się z bogatego materiału empirycznych badań i własnych, wyjątkowych doświadczeń i są ukierunkowane na rozwiązywanie problemów i potrzeb praktyki w zakładach resocjalizacyjnych. Wszystkie te doświadczenia składają się na wyjątkowe kompetencje, które były wykorzystywane w pracach różnych zespołów ekspertów, powoływanych do wypracowywania naukowych podstaw reformowania polskiego systemu resocjalizacyjnego.

Dorobek i zainteresowania naukowe K. Ptaka są bardzo cenne, ale są jednak drugorzędne w obliczu Jego głównego nurtu działalności jakim jest bezpośrednia praca wychowawcza i organizacyjna w zakładach poprawczych. To w tym obszarze realizował swoje powołanie i sens życia, wkładał

w niego wszystkie siły intelektualne, motywacje, wyjątkowe cechy osobowościowe i kompetencje merytoryczne.

Aby obiektywnie ocenić znaczenie i wyjątkowość Jego osiągnięć resocjalizacyjnych w kierowanym przez trzy dziesięciolecia zakładzie poprawczym, trzeba wziąć pod uwagę specyfikę zróżnicowanych diametralnie wymagań stawianym tego typu instytucjom w dwóch odmiennych systemach ustrojowych.

I tak, w okresie PRL wprawdzie przestępczość młodzieży w Polsce występowała na średnim i ustabilizowanym poziomie, to jednak obowiązujące sztywne, autorytarne dyrektywy i uporczywa kontrola ze strony władz centralnych poważnie ograniczały innowacje kierownictwa i wychowawców zakładów. Dzięki konsekwentnej postawie, nawet w tych warunkach mgr Ptak osiągał wyjątkowe rezultaty organizacyjne i wprowadzał metody wychowawcze przynoszące zmiany w osobowości wychowanków zgodne z uniwersalnymi wartościami humanizmu.

W okresie transformacji ustrojowej polskie instytucje resocjalizacyjne pod względem prawno-organizacyjnym zbliżały się do instytucji zachodnich, respektowały prawa wychowanków wynikające z konwencji międzynarodowych, ale równocześnie w zakładach tych pojawiły się wychowankowie nowej kategorii. Były to ofiary dezorganizacji społecznej przejawiające nieznanne wcześniej problemy wychowawcze.

Następstwem tego była zmiana całej atmosfery zakładu, bezpośrednio wyznaczona przez nowe wersje podkultury przestępczej. Równocześnie ta przestępcza młodzież przejawiała inne rodzaje patologii społecznej, w tym uzależnienia narkotyczne i poważnie zagrażała bezpieczeństwu, nie tylko w środowisku zakładu.

Generalnie, do tej nowej sytuacji nie była przygotowana administracja systemu w skali krajowej i nie można też było korzystać z ówczesnej metodyki wychowania resocjalizacyjnego.

K. Ptak pełnił funkcje dyrektora zakładu poprawczego dla dziewcząt, a więc placówką, w której te trudne problemy łączyły się jeszcze z innymi, specyficznymi trudnościami wychowawczymi.

Dyrektor nie tylko skutecznie rozwiązywał te problemy, ale równocześnie wprowadził do kierowanej placówki szereg innowacji, zbliżających ją do naturalnych środowisk wychowawczych, w których wychowanki odczuwały poczucie bezpieczeństwa i mocy w zakresie kształtowania własnego losu i realizacji planów życiowych oraz nabierały zaufania do ludzi.

Chcąc zrozumieć sukcesy wychowawcze Pana Kazimierza trzeba wykluczyć oportunistyczne sprawowanie przez Niego władzy i szczęśliwe zbiegi okoliczności. Źródła tych sukcesów i przetrwania przez rekordowy okres pełnienia funkcji dyrektora tkwią w wyjątkowym układzie Jego cech osobowościowych. Cechy te nie mieszczą się w kategoriach wyznaczonych przez współczesną pedeutologię, akcentując raczej cechy instrumentalne i poczucie

obowiązku określone przez formalne kryteria zawodu nauczyciela – wychowawcy. W rzeczywistości zadecydowały tutaj właściwości zbliżone do osobowości nauczyciela, zaproponowanej przez prekursora polskiej pedagogiki Jana Władysława Dawida, który istotę misji nauczyciela upatrywał w „miłości dusz”. Ten specyficzny rodzaj miłości jest tym składnikiem osobowości, którą wyzwala u wychowawcy silne poczucie więzi z wychowankiem, potrzebę wysiłku, wyrzeczenia, a nawet ofiarnictwa. Osobowość mgr K. Ptaka wyzwalała zobowiązanie do pomocy wszystkim młodym ludziom, którzy znaleźli się w zasięgu Jego wychowawczego oddziaływania, również tym, którzy swoim postępowaniem zaprzeczali godności człowieka.

Współczesna resocjalizacja wymaga nie tylko szczególnych cech osobowościowych. Sukces w tej dziedzinie mogą osiągnąć tylko wychowawcy znajdujący naukowe interpretacje przyczyn procesu patologizacji osobowości i niedostosowania społecznego dziecka i metody terapeutyczno-resocjalizacyjne, a więc Ci, którzy mają również duże kompetencje merytoryczne oraz instrumentalne zdobywane w toku kształcenia na najwyższym poziomie.

W przypadku K. Ptaka droga ta była długa i rozgałęziona. Pedagogiczną przygodę rozpoczął już na szczeblu szkoły średniej. I tak, najpierw kształcił się w Liceum Pedagogicznym w Tarnowskich Górach, a następnie w Studium Nauczycielskim w Racibórz. Studia wyższe odbywał w dwóch zróżnicowanych kierunkowo uczelniach, a mianowicie w Politechnice Częstochowskiej, gdzie uzyskał tytuł inżyniera mechanika oraz w Uniwersytecie Warszawskim na kierunku resocjalizacja.

Te drugie studia przypadają na początkowy okres rozwoju polskiej pedagogiki resocjalizacyjnej, w którym dominował duży optymizm w zakresie możliwości resocjalizacyjnego oddziaływania na nieletnich przestępców.

Tak więc osobowościowe cechy oraz merytoryczne przygotowanie ogólne, politechniczne i specjalistyczne, resocjalizacyjne zadecydowały o wzrastających kompetencjach Kazimierza Ptaka w rozwiązywaniu trudnych zadań instytucjonalnej resocjalizacji. Dzięki temu cała Jego droga zawodowa przebiegała w progresywnym nurcie i układzie coraz bardziej odpowiedzialnych ról.

I tak, po rocznej pracy w charakterze nauczyciela II Liceum Ogólnokształcącego (1956/57), Pan Kazimierz w latach 1957-73 pracował jako Kierownik Szkoły w Państwowym Zakładzie Wychowawczym w Herbach, po czym powierzono Mu odpowiedzialne stanowisko Dyrektora Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu. Pełnienie tej funkcji było najlepszym sposobem samorealizacji i wypełniania sensu życia.

W Zawierciu wprowadził Kazimierz Ptak szereg innowacji i rozwiązań, które całkowicie zmieniły instytucje, tradycyjnego i typowego polskiego zakładu poprawczego funkcjonującego na zasadach dyscypliny, niepowtarzalnego autorytetu i izolacji oraz upowszechniającego jednolitą antydemokratyczną

ideologię. Dowodem tego było wprowadzenie posług religijnych, co na owe czasy oznaczało przejaw wielkiej odwagi.

Drugim ważnym osiągnięciem było powiązanie wewnętrznych oddziaływań wychowawczych zakładu ze środowiskiem wolnościowym, a więc z rodzinami wychowanek i innymi instytucjami społecznymi. Rdzeniem tego szerokiego obszaru oddziaływań było oparcie całej aktywności wychowanek na zasadach samorządności opartej na wzorach społeczeństwa demokratycznego. Realizacja tych zasad nawiązywała do pedagogicznej twórczości takich pedagogów jak Janusz Korczak.

Samorządność inspirowana przez K. Ptaka była realizowana w grupach wychowawczych opartych na ścisłej więzi społecznej i koncentrowała się na wdrożeniu młodych dziewcząt do rozwiązywania ważnych i autentycznych problemów życiowych, przygotowywała do życia rodzinnego i pełnienia ról społecznych w życiu dorosłym.

Równocześnie wychowanki rozwijały zdolności kształtowania własnego otoczenia, podnosiły poczucie własnego bezpieczeństwa i kontrolę wewnętrzną. Tym samym następowała kompensacja ich naturalnych potrzeb i dążeń, które przez długi czas były frustrowane i deprymowane w patologicznych rodzinach, odbudowywały poczucie sensu życia i optymistyczną wizję przyszłości.

W takich warunkach można było zrezygnować z fizycznych barier zakładu jako atrybutu i symbolu systemu dyscyplinoizolacyjnego, który był nieodłącznym elementem totalnych instytucji i wyalienowanych warunków społecznych.

Wybitne osiągnięcia zawodowe K. Ptaka musiały być dostrzegane niezależnie od obowiązujących w różnych okresach czasu kryteriów oceny wychowawców.

Wyrazem ich uznania są liczne wyróżnienia i nagrody przyznawane przez władze resortowe, lokalne i państwowe. Wymieniając tylko te najważniejsze, warto nadmienić, że Kazimierz Ptak aż siedmiokrotnie był nagradzany przez Ministra Sprawiedliwości i pięciokrotnie przez MEN. Odznaczony również Złotym Krzyżem Zasługi oraz odznaczeniem Zasłużony Nauczyciel Rzeczypospolitej, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenie Polski, Złotą Odznaką ZNP. Był odznaczony przez ZHP Medalem KEN. Otrzymał też wiele nagród, wyróżnień i dyplomów od kolejnych Prezesów Sądu wojewódzkiego i Okręgowego oraz od różnych innych organizacji i instytucji.

Pan Kazimierz Ptak jest pracownikiem naszej Uczelni i warto również spojrzeć na jego dokonania z punktu widzenia powinności pracownika naukowo-dydaktycznego.

W tym kontekście należy wspomnieć, że jest On autorem 12 opracowań naukowych opublikowanych w różnych pracach zbiorowych i czasopismach o zasięgu lokalnym i ogólnokrajowym. W ciągu stosunkowo krótkiego okresu zatrudnienia w uczelni wyższej uczestniczył w 24 sympozjach i konferencji

naukowych, lokalnych i ogólnopolskich, a kilkakrotnie uczestniczy w sympozjach poza granicami Polski.

Jak już wspomniano, był powołany w charakterze eksperta do różnych działań zmierzających do reformowania polskiego systemu resocjalizacyjnego. Ten rodzaj aktywności sprawił, że jest osobą popularną nie tylko w środowiskach praktyków resocjalizacji, ale również w kręgach naukowych. Opublikowane jego prace wyrastają z bogatych doświadczeń praktyki resocjalizacyjnych, a tym samym są cennym materiałem do nauczania przyszłych kadr w różnych instytucjach resocjalizacyjnego.

W ten sposób mgr K. Ptak znacząco wzbogaca dorobek naukowy naszej uczelni. Ale istota jego pracy i wkład w dobre funkcjonowanie uczelni wiąże się z pracą dydaktyczną, której ostatecznym celem jest przygotowanie studentów do praktycznego wykonywania zawodu w różnych obszarach profilaktyki i resocjalizacji. Oczywiście, do tego zawodu nie wystarczy, chociażby na najwyższym poziomie wiedza teoretyczna. Konieczne jest wdrażanie studentów do praktyki wychowawczej, a dokonać tego może tylko wychowawca, posiadający bogate doświadczenie, wyniesione z długoletniej i bezpośredniej pracy z młodzieżą społecznie niedostosowaną.

Mgr K. Ptak odznacza się wielką łatwością nawiązywania bezpośrednich kontaktów ze studentami, posiada umiejętność jasnego przekazywania wiedzy i mobilizowania do pracy indywidualnej. Kieruje się zasadami sprawiedliwego traktowania przy egzekwowaniu wiadomości i przejawia troskę o każdego studenta. Dzięki temu jest wykładowcą popularnym wśród ogółu młodzieży i całej społeczności uczelni.

Przy okazji dzisiejszej uroczystości życzymy mgr Kazimierzowi Ptakowi dobrego zdrowia i poczucia wielkiej satysfakcji i wyrażamy nadzieję, że będzie miał dużo sił, aby swoje bogate doświadczenia wykorzystywał w kształtowaniu kolejnych roczników studentów i w pomnażaniu dorobku naszej uczelni.